

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Az európai Microsoft ügyben született ítélet

1. Bevezetés

Az európai versenyjogi gyakorlatban kevés az annyira nagy port kavaró és a széleskörű nyilvánosságot oly mértékben elérő döntés, mint amilyennek az elmúlt szeptember 17-re várt, és megszületett Európai Elsőfokú Bíróság (a továbbiakban EFB vagy bíróság) által hozott Microsoft döntés volt¹. Ebben a bíróság lényegében mindkét szankcionált magatartás, az árukapcsolás és a szellemi tulajdonhoz való hozzáférés adás tekintetében fenntartotta a bizottsági határozatban foglaltakat, és nem csökkentette a kiszabott bírságot sem. A várakozásnak az lehet az oka, hogy a világ egyik legnagyobb vállalata volt az eljárás alá vont, amelynek termékeivel emberek milliói nap mint nap találkoznak. Így felfokozottabb volt a várakozás, mint más versenyjogi tárgyú ítéletek előtt, amelyek "csak" adott országban előállított termékek vagy szolgáltatások piacán megvalósult versenykorlátozásra korlátozódtak². Az is igaz, hogy az üggyel érintett két erőfölénnyel való visszaélést megvalósító magatartás megítélése tekintetében az elmúlt három évben amit lehetett, azt szakértők elmondtak vagy leírtak. A Microsoft ügy kapcsán tehát nehéz újat mondani. Mindenesetre úgy tűnik, hogy a versenyjogi szakmában ellentmondásosan megítélt és sajátos körülményekkel terhelt ügyben végül az EFB teljes tanácsa egy visszafogott, nagymértékben a Bizottság által feltárt tényekre alapozó és a vonatkozó korábbi esetjogban felmerült kérdéseket továbbra sem egyértelműsítő, az ún. ordoliberalis versenyszemléletbe illeszkedő döntést bocsátott ki³. A döntés ilyen kimenetéről részben a felülvizsgálat korlátozott jellege tehet. Maga a bíróság tartja szükségesnek tisztázni a döntésének elején⁴ - elvetve ezzel a Microsoft önálló tényfeltárással való felkérését -, hogy a műszaki információk és komplex gazdasági elemzések ismételt elvégzésére nincsen lehetősége, így ezekben a bizottsági dokumentumokra támaszkodik. Működése ezért szükségszerűen az eljárási és indokolási szabályok megtartásának, valamint annak vizsgálatára korlátozódik, hogy a Bizottság ténymegállapításai helytállóak-e és, hogy azok értékelésében helyesen járt-e el a Bizottság, illetve, hogy nem-e élt vissza hatáskörével. Ezzel együtt a 82. cikkely felülvizsgálatának folyamatában sokan visszalépésként értékelik, hogy a bíróság elsiklott a magatartások fogyasztókra gyakorolt közvetlen hatásainak konkrét vizsgálata felett.

Jelen írás a továbbiakban bemutatja az ügyet és az abban született ítélet lényegét, esetenként kitérve a közelmúltban, elsősorban a szellemi tulajdonjogok és a versenyjog viszonya kapcsán elhangzott problémafelvetésekre.

2. Kronológia

Az 1998-ban és a későbbi években több szálon futó vizsgálatok eredményeképpen 2004. március 24-én az Európai Közösségek Bizottsága határozatot fogadott el⁵, amelyben megállapította, hogy a Microsoft az EKSz 82. cikkelyét két különböző magatartás tanúsításával megsértve visszaélt erőfölényével, és ezek miatt 497 millió Eurót meghaladó - akkor rekordnak számító - bírságot szabott ki a cégóriással szemben.

¹ C-201/04 *Microsoft v. Bizottság*, 2007. szeptember 17-ei ítélet

² A *Magill* ügyben (C-241/91 és C-242/91 *RTE és ITP v. Bizottság* [1995] ECR I-743) a televíziós programújságok írországi piacára, az *IMS Health* ügyben pedig (C-418/01 *IMS Health* [2004] ECR I-5039) a német gyógyszeripari szakma egy speciális szintjén használt számítógépes adatbázis volt az eljárás tárgya

³ Az *ordoliberalizmus* (avagy német neoliberalizmus) gazdaságelmélete szerint az államnak a szerepe, hogy megteremtse adott piaccgazdaság megfelelő jogi környezetét és fenntartsa a verseny egészséges szintjét, a piaci mechanizmusok működése során fellépő negatív hatások semlegesítése révén. A szabad és tiszta politikai és társadalmi berendezkedés érdekében a magánszféra kezében összpontosuló gazdasági hatalmat is ellenőrzése alatt kell tartani az államnak. A szakirodalom szerint ilyen ordoliberalista szemlélet jegyében fogant döntések például a *Michelin* és a *Hoffman-La Roche* ügyekben született döntések is, amelyekben megfogalmazásra kerül a domináns piaci szereplő versenytársaival szembeni speciális felelőssége, azaz elegendő ha a magatartás közvetett módon kihat a versenyre, még ha közvetlenül nincs is hatással a fogyasztókra.

⁴ Lsd. 1. lábjegyzet, 87. bekezdés

⁵ Case COMP/37.792

A Bizottság által szankcionált első magatartás az volt, hogy a Microsoft az 1998 októbere és a határozat meghozatalának időpontja közötti időszakban megtagadta az "interoperabilitáshoz (együttműködéshez) szükséges információk" versenytársak részére történő átadását, valamint nem adott engedélyt versenytársainak ezen adatok felhasználására, amennyiben azok a Microsoft termékeivel versengő terméket akartak kifejleszteni és forgalomba hozni. A Bizottság korrekciós intézkedésként kötelezte a Microsoftot, hogy 120 napon belül tegye hozzáférhetővé a klienszerver, valamint a kiszolgáló szerverek közötti kommunikáció protokolljainak "specifikációit" (leírásait) minden olyan vállalkozás részére, amely a munkacsoportszerverekhez való operációs rendszereket kíván fejleszteni és forgalmazni (kényszerengedély). Ezáltal annak lehetőségét kívánta megteremteni, hogy a munkacsoportszerverekre olyan új operációs rendszereket lehessen kifejleszteni, amelyek kommunikálni tudnak a Windows operációs rendszerrel működő számítógépekkel és szerverekkel. A második szankcionált magatartás a Windows operációs rendszer és a Windows Media Player (a továbbiakban WMP) médialejátszó közötti árukapcsolás volt. A Bizottság álláspontja szerint ez a magatartás befolyásolta a versenyt a médialejátszók piacán. A Bizottság e tekintetben arra kötelezte a Microsoftot, hogy 90 napon belül hozza forgalomba a Windows operációs rendszer WMP nélküli változatát. A Bizottság annak érdekében, hogy ellenőrizni tudja a határozat betartását egy ügygondnok kinevezésére kötelezte a Microsoftot. Az ezzel kapcsolatos valamennyi költséget a cégóriásnak kellett vállalnia. Az ügygondnokot a Microsoft által javasolt személyek közül a Bizottság választotta ki, aki ezt követően a cég minden adatához, helyiségéhez, termékéhez és a releváns forráskódokhoz hozzáfért.

2004. június 7-én a Microsoft keresetet nyújtott be az Elsőfokú Bírósághoz e határozat megsemmisítése, illetve a vele szemben kiszabott bírság csökkentése iránt. A határozatban kiszabott kötelezettségek és a bírság végrehajtásának felfüggesztésére tett Microsoft indítványt az Elsőfokú Bíróság elnöke 2004. december 22-én elutasította, mivel nem találta megalapozottnak a Microsoft érveit a végrehajtással járó súlyos és visszafordíthatatlan kár tekintetében⁶. Időközben a Microsoft eleget tett az árukapcsolás tekintetében elrendelt kötelezettségnek és forgalomba hozta a WMP-től mentes Windows operációs rendszert. Az protokoll információk tekintetében viszont a Bizottság hiányosságokat talált, ezért 2006. július 12-én egy újabb döntésben közel 300 millió euróra bírságolta a vállalatot, és egy másik jelentést is kiadott a Bizottság 2007 március 1-jén, amelyben a Microsoft által készített kommunikációs protokollok leírásait tartalmazó dokumentáció túlzó mértékű árait kifogásolja, ez ügyben azonban jelenleg is folynak a vizsgálatok. A 2007. szeptember 17-én hozott ítélet a bizottsági határozat főbb részeinek helybenhagyása mellett egyedül az ügygondnok bizottsági kinevezését tartotta hatásköri túllépésnek, és ezért az ítélet ezen pontját megsemmisítette. A bíróság az indoklásban kifejtette, hogy a Bizottságnak nincs joga hatalmát harmadik félre átruházni, így nem jogosíthatja fel a biztost arra, hogy minden adathoz hozzáférjen, a vállalatra pedig nem háríthatja a biztos vizsgálódásának költségeit, ugyanis a Bizottságot terheli az ítélete betartásának ellenőrzése.⁷

3. A három érintett piac és a Microsoft erőfölénye

A Bizottság a keresleti és kínálati helyettesíthetőség ismérvei alapján három érintett piacot azonosított az ügyben: a felhasználói személyi számítógép operációs rendszerek piacát, a munkacsoport szerver operációs rendszerek piacát, a hálózatos média-lejátszók piacát. A protokoll információk átadásától való indokolatlan elzárkózás tényállásban az első kettő piacnak, az árukapcsolás esetében pedig a felhasználói PC operációs rendszerek és a hálózatos média-lejátszók piacának van jelentősége. A *felhasználói személyi számítógép operációs rendszerek piaca* az Intel-kompatibilis (az Intel chip-jén alapuló) személyi számítógépekre gyártott operációs rendszereket foglalja magában⁸. A *munkacsoport szerver operációs rendszerek* egy kis- vagy közepméretű számítógépes hálózat gépeinek nyújtanak fájlkezelési, nyomtatási, csoport, valamint felhasználói adminisztrációs szolgáltatásokat. Más szerver operációs rendszerekhez képest ezek teljes mértékben együttműködnek a hálózathoz kapcsolt egyéni PC-kkel, de nem látnak el magas szintű szerverszolgáltatásokat, a biztonságnak és az összetett funkcióknak nincs akkora szerepe. A Bizottság

⁶ <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=en&Submit=Rechercher&alldocs=alldocs&docj=docj&docop=docop&docor=docor&docjo=docjo&numaff=T-201/04&datefs=&datefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100>

⁷ Lsd. 1. lábjegyzet 1268-1279. számú bekezdésekig.

⁸ Nem tartoznak tehát ide az Apple Macintosh rendszerei, valamint a szerver operációs rendszerek sem helyettesítik a felhasználói operációs rendszert, az előbbi ugyanis többcélú, a felhasználói csoportok közötti használatot is lehetővé teszi, sem árban, sem jellemzőkben nem minősül keresleti helyettesítőnek.

piackutatásban vizsgálta a munkacsoport szerverek jellemzőit, és ezek alapján határozta meg a fájlkezelés, nyomtatás, csoport és felhasználó adminisztrációs funkciókat, mint általában együtt járó, és a felhasználók által jellemzően használt műveleteket. A döntés külön kihangsúlyozza a munka-csoport szerver operációs rendszerek felhasználói PC rendszerekkel való interoperabilitásának - avagy együttműködési készségének - kiemelkedő szerepét, amit a felmérések igazoltak. A harmadik, árukapcsolási magatartás szempontjából releváns áru piac a *hálózatos (online) média-lejátszók piaca*.⁹ A WMP-vel hasonló alkalmasságokkal rendelkező média-lejátszó programokat tekintette azonos piacra tartozónak a bizottság, ezek pedig többek között: digitális video és audio lejátszás letöltés útján, vagy közvetlenül online, digitális jogkezelési rendszerekkel védett felhasználás, Internet rádió, DVD lejátszás, zenei CD készítés stb. A WMP-hez hasonló funkciókat a több tucat lejátszó program közül az Apple Quick Time lejátszója és a Real Networks RealOne Player lejátszója teljesít, mivel ezek a programok nem függenek más harmadik gyártók platformjainak kódjaitól, és ezek képesek a 'streaming' funkcióra, azaz Internetről közvetlenül történő lejátszásra. Látni kell továbbá, hogy a média-lejátszó egy közvetítő termék, amely a mögöttes szoftver- és tartalomszolgáltatók nélkül nem sokat ér. A média-lejátszók egyes alaptípusai pontosan azért érhetőek el ingyenesen, mert a kapcsolódó piacokon végbemenő tranzakciók (tartalomszolgáltatás, hirdetési tevékenység) megfelelő bevételt teremtenek a fejlesztőknek. A média-lejátszók egy másik része olyan többletfunkciókkal és ezáltal többletértékkel rendelkezik, amelyért már fizetni kell.

A Microsoft példátlan piaci részesedése és a magas piacra lépési korlátok alapján gazdasági erőfölényben van a felhasználói személyi számítógép operációs rendszerek piacán. Jelenleg, akár a bevételeket, akár a sokkal megbízhatóbb eladott termékmennyiséget vesszük figyelembe, a Microsoft körülbelül 95%-os piaci részrel rendelkezik, amely nem hirtelen ugrott ilyen mértékűre, hanem már jó néhány éve 70% felett van. A Microsoft-ot követő két legerősebb versenytárs: az Apple Mac OS circa 3%-os, és a Linux kb.1-2%-os részesedéssel. A Windows egyes változatai közötti dinamikus kölcsönhatások és a termékek egymásra hatása miatt (a termékgenerációk egymásra épüléséből és a könnyű termékváltásból kifolyólag) nem lehet a piacot pl. Windows98-ra, Windows2000-re, WindowsXP-re bontani, előbb vagy utóbb tehát mindig a legutolsó termékgeneráció válik standarddá. A munka-csoport szerver operációs rendszerek piacán is megállapítható azerőfölény, ugyanis a piaci információk alapján a Microsoft részesedése legalább 60%-os, a versenytárs vállalatok közül a Novell (Netware) 10-25% közötti, a Linux és UNIX rendszerek egyenként 5-15% közötti piacrészel rendelkeznek. Az Európai Bíróság a Tetra Pak II.¹⁰ ügyben a gyakorlat részévé tette az érintett piacok közötti asszociatív kapcsolatokról szóló elvet, amely szerint a Microsoft a munka-csoport szerver operációs rendszerek piacán a számszerűsített piaci részesedés százalékának figyelmen kívül hagyásával is erőfölényben van, mert a felhasználói PC és a munka-csoport szerver piacok közötti műszaki és kereskedelmi kapcsolódási pontok megalapozzák azok egy piacként való értékelését. A műszaki kapcsolódást egyrészt a fizikai összekötöttség, továbbá a két rendszer egymásra utaltsága adja. Nyilvánvalóan minél több a Windows rendszerű szerver, annál több a Windows rendszerű felhasználói gép. A hálózati hatás a felhasználói PC operációs rendszerek piacára való belépést nehezíti tehát, hiszen hiába fejleszt ki egy vadonatúj operációs rendszert a rivális, senkinek nem kell egy alkalmazásuktól mentes csupasz rendszer, ahhoz pedig, hogy ez ne így legyen vagy egy kritikus mennyiségű Windows-ra írt alkalmazás-csoportot kell telepíteni a rendszerre, vagy kritikus mennyiségű saját rendszer-specifikus alkalmazással kell rendelkezni. Ez utóbbi mutatja, hogy nem lehet elégszer hangsúlyozni a hálózati hatásokat, amely a szóban forgó visszaélések sarokköve. A hálózatos média-lejátszók piaca viszonyítási pont az eljárásban, a Bizottság szerint feltehetően a másik két releváns termékpiaccal szemben a Microsoft ebben a szegmensben egyelőre még nincs erőfölényben.

4. Árukapcsolás - a Bizottsági határozat és az Elsőfokú Bíróság főbb megállapításai

A versenykorlátozó magatartás abban nyilvánul meg, hogy a Windows média-lejátszó automatikusan a Windows operációs rendszer részeként kerül a személyi számítógépekre és következésképpen a boltok polcaira. Az eszközgyártók által a Windows-al együtt a gépre telepített WMP nem mozdítható el. Az EKSz 82.(d) cikk szerint jogsértőnek talált árukapcsolás az eddigi európai joggyakorlat fényében a Bizottság által elismerten nem tartozik az árukapcsolás tipikus

⁹ Az M. 1845 számú AOL/TimeWarner fúziós ügyben kialakult gyakorlat szerint a klasszikus lejátszó eszközök, mint a CD és DVD lejátszók nem helyettesítők a hálózatos média-lejátszóknak, ez utóbbiakat másképp használják, sem az árszint - minthogy a hálózatos média-lejátszók alaptípusai jellemzően ingyenesek - sem a funkciók nem azonosak.

¹⁰ Case T-83/91 *Tetra Pak v. Bizottság* [1994] ECR II-755, amelynek fellebbezési ügye a C-333/94 P, [1996] ECR I-5951.

esetkörébe¹¹. Mindenekelőtt azért nem, mert a Microsoft gyakorlata által okozott hátrány csak részben - avagy nem feltétlenül - érinti közvetlenül a fogyasztót. Az árukapcsolás révén a fogyasztók nem feltétlenül fognak magasabb árat fizetni, ugyanis a média-lejátszók egy része és tulajdonképpen a WMP is ingyenes - persze előfordulhat, hogy az ár a másik a kapcsoló termék árában benne foglaltatott -, és bár a WMP a Windows-al együtt kikerülhetetlen termék, a fogyasztó elvileg elérhet/letölthet másik, esetleg jobb minőségű jellemzőkkel bíró lejátszót is. A közvetett - és a Bizottság szerint komolyabb - probléma abban jelentkezik, hogy nemcsak a fogyasztók, hanem az eszközgyártók és a piac egyéb szereplői számára is kikerülhetetlen lesz a Windows-al egyetemben a WMP. Ezért mivel a média-lejátszó önálló használati értéke azon múlik, hogy milyen mögöttes szolgáltatások/funkciók vehetők igénybe a segítségével, a Microsoft ezzel a gyakorlattal nemcsak a média-lejátszók tekintetében növeli felhasználóinak számát, hanem - a Bizottság jövőbemutató értékelése alapján - képessé válhat átvinni piaci erejét egyéb, a média-lejátszókkal elérhető médiatartalmak, a digitális jogvédelmi és kábeltelevíziós - és jelenleg akár még újdonságnak számító - , valamint egyéb szoftvertermék piacokra is, a WMP-vel fennálló kompatibilitás révén. Ráadásul ezek a termékek pedig már nem biztos, hogy ingyenesek.

A közösségi jogalkalmazásban a *Hilti*¹² és a *Tetra Pak II* ügyekben körvonalazódott azon feltételrendszer, amelynek megfelelő valamely magatartás versenyjogba ütköző árukapcsolásnak minősül, az alábbi öt feltételt foglalja magában: (i) gazdasági erőfölény áll fent a fő- vagy kapcsoló termék piacán, (ii) a kapcsoló és a kapcsolt termékek önálló terméknek minősülnek, (iii) az árukapcsolás megfosztja a fogyasztókat attól a lehetőségtől, hogy a két termékre külön tegyenek szert, (iv) és mindez korlátozza a versenyt, amire (v) az eljárás alá vontnak nincsen objektíve elfogadható mérséklése a visszaéléses üzleti gyakorlat tekintetében.

A bírósági szakban a Microsoft elsősorban arra alapította védekezését, hogy a Bizottság az alapeljárásban nem a korábbi esetjognak megfelelően értékelt az árukapcsolást, minthogy a Bizottság nem kizárólag a 82 (d)-re hanem, amellet a 82. cikkelyre általában is alapította az ügyét. Továbbá a versenyjogi jogalkalmazás helytelen gyakorlására utal hogy a Bizottság az említett árukapcsolás-teszt kapcsán konkrétan és mélységében vizsgálta a magatartás versenyt korlátozó hatását - ami a klasszikus teszt szerint automatikusan a magatartás velejárója. Dacára ezen érveknek, a bíróság ítéletében egyetértett a Bizottsággal, miszerint a Római Szerződés 82. cikkelye nem sorolja fel kimerítő jelleggel a visszaéléses magatartások fajtáit, ezért az árukapcsolás elviekben akkor is versenyjogsértőnek minősülhet, ha a magatartás egyébként nem teljes mértékben egyezik a 82 (d) pontban árukapcsolásra vonatkozó speciális rendelkezésben foglaltakkal, az értékelés alapulhat tehát a teljes 82. cikkelyre, nem kizárólag a 82 (d)-n. Megállapította továbbá, hogy a WMP Windowshoz kapcsolása az árukapcsolás klasszikus tesztjét is kimeríti, amely értékelés nem lesz attól spekulatív, hogy a Bizottság a klasszikus esetjogi gyakorlatban alkalmazott bizonyítási mércét túlteljesítve a magatartás hatásait részletesen vizsgálta.

A bíróság ítéletében megállapította, hogy a Bizottság az EK jogával teljes összhangban helyesen találta a klasszikus árukapcsolási teszt kritériumait teljesültnek az eljárás alá vont magatartása kapcsán. Először is, a Microsoft erőfölényben van a felhasználói PC operációs rendszerek piacán. Az, hogy két különálló termékről legyen szó, kulcsfontosságú, mert egyébként fogalmilag sem lehetne árukapcsolásról beszélni. Ez az ún. "külön termék" kritérium egyfajta hüvelykujjszabályként funkcionál annak eldöntésében, hogy hatékony-e az összekapcsolás vagy sem. Ha valóban előnyös az együttértékesítés, úgy nincsen fogyasztói kereslet a külön termék iránt, tehát árukapcsolás sincs. Két termék önállóságának megállapításához nem elég a termék tulajdonságait vizsgálni, lehet az egyik kiegészítője vagy alkatrésze a másiknak, és attól még minősülhet külön terméknek, miként az a *Hilti* ügyben a szögpatronok esetében. Az a tény, hogy a médialejátszókat szinte minden esetben az operációs rendszerekkel együtt használják a fogyasztók, nem jelenti azt, hogy a fogyasztó nem szeretné a két terméket eltérő forrásból beszerezni. Ezek helyett tehát azt kell vizsgálni, hogy létezik-e fogyasztói kereslet a két termékre külön-külön, hogy van-e olyan piaci szereplő, aki a kapcsolt terméket önállóan kínálja, hirdeti, illetve az összekapcsolt terméket

¹¹ A 82(d) cikk szerint gazdasági erőfölénnyel való visszaélésnek minősül különösen „a szerződések megkötésének függővé tétele olyan kiegészítő kötelezettségeknek a másik fél részéről történő vállalásától, amelyek sem természetüknél fogva, sem a kereskedelmi szokások szerint nem tartoznak a szerződés tárgyához.” Az árukapcsolás a kizsákmányoló visszaélések egyik formája, mivel az elszenvedett sérelem közvetlenül a fogyasztói berkekben csapódik le; a versenykorlátozás áttételesen jelentkezik. Attól lehet ártalmas, hogy megfosztja a vásárlót annak reális lehetőségétől, hogy saját maga döntse el: adott terméket egy másikkal együtt, vagy attól külön vásárol meg.

¹² Case T-30/89 *Hilti v. Bizottság* ügy, fenntartva a C-.53/92 *Hilti v. Bizottság* ügyben.

helyettesíti-e a részekből összetett termék. A valódi integrált szolgáltatás ugyanis hozzáadott értéket generál a fogyasztónak a két termék külön beszerzéséhez képest, és ekkor már nem árukapcsolóról, hanem egy új termékről van szó. A Microsoft szerint a média lejátszó nem önálló termék, hanem egy funkció a Windowsban. Az EFB rámutatott, hogy helyesen állapította meg a Bizottság, hogy a két termék, illetve a lejátszók iránt önálló kereslet és kínálat áll fenn, ugyanis vannak más pl. RealOne Player média-lejátszók, amelyek operációs rendszer nélkül magukban is megvásárolhatók és meg is vásárolják őket, mi több ezek a fejlesztők nincsenek jelen az operációs rendszerek gyártásának tevékenységében. Továbbá a Microsoft is gyárt és elad nemcsak a Windows-hoz, hanem harmadik platformgyártók rendszereihez WMP-t, illetve egy WMP upgrade verziót is, amely régebbi lejátszóprogramok aktualizálását teszi lehetővé. Végül árulkodik, hogy a Microsoft önálló termékként hirdeti a lejátszóját, és a WMP licencszerződéseiben e termékre sajátos feltételeket szab. Nem változtat ezen az sem, hogy nagyobb részt nem is a fogyasztók hanem valójában az eszközgyártók azok, akik összeteszik a hardver és szoftverelemeket egy személyi számítógépben tehát ténylegesen az ő döntésükről beszélünk. A teszt harmadik elemét igazolja, hogy a Microsoft a vásárlóktól megtagadja a WMP-t nélkülöző operációs rendszert, teszi mindezt közvetetten úgy, hogy a PC eszközgyártóknak használatba adott Windows rendszer esetében kiköti a WMP gépekre telepítését is, műszaki értelemben pedig a média-lejátszó program és annak ikonja nem mozdítható el a gép platformjáról, képernyőjéről. Bár a kapcsolt WMP-ért a vásárló nem fizet, illetve azt nem köteles használni (és a rivális lejátszók letöltéseinek száma sem elhanyagolható), ennek ellenére a bíróság szerint a külön vásárolhatóság szempontjából ez nem releváns, ezeket legfeljebb a versenykorlátozó magatartás piacra és fogyasztókra gyakorolt hatásainak értékelésekor szükséges számításba venni. Ami a versenyre gyakorolt káros hatást illeti, a bíróság ítéletében előadta, hogy az árukapcsolás révén a Microsoft olyan értékesítési előnyre tesz szert versenytársaival szemben, amelyet más értékesítési csatornák használata nem tud ellensúlyozni. A WMP a Windows operációs rendszer részeként való értékesítéssel érdemi versenyben való részvétel nélkül is olyan lefedettséget tud elérni (a közel 200 millió személyi számítógépen való automatikus jelenléttel), amelyhez képest az eszközgyártókkal való közvetlen megállapodás, az online letöltés az ezzel járó kényelmetlenség miatt nem alternatíva. Ezzel együtt, a felhasználók egy előre telepített médialejátszó esetén nem valószínű, hogy más médialejátszókat használnának, még akkor is ha azok esetlegesen magasabb minőséget képviselnek. Úgyszintén, az eszközgyártók sem valószínű, hogy többfajta médialejátszót telepítenének egy személyi számítógépre, ugyanis nem biztos, hogy az jelentős hozzáadott értékkel bír, az viszont biztos, hogy magasabb költségekkel, teszteléssel jár. Egyik mutatója ennek, hogy a verseny már teljesen megszűnt az adott piacon. Az EFB bizonyítottan látja, hogy a WMP integrált értékesítése azzal a kockázattal járhat, hogy a felhasználói operációs rendszerek piacán fennálló piaci erő átbillen a média-lejátszók piacára, anélkül, hogy ez érdemi versenyben elért előnyön alapulna, azaz a WMP érdemeiből fakadna. A versenykorlátozás tehát fennáll a szoftverfejlesztők és tartalomszolgáltatók viszonylatában is, akik a közvetett hálózati hatás következtében egyre inkább arra vannak ösztönözve, hogy kizárólag a WMP termékeire írják programjaikat, tartalmaikat, hiszen így is szinte teljes lefedettséget nyernek. Fejlesztéseik során elgondó egyetlen termékre koncentrálniuk, amely végső soron a kapcsolódó szoftver és tartalmi piacokon is beszűkíti a versenyt. Ennek első mutatója lehet a korábbi piacvezető versenytárs részesedésének folyamatos csökkenése és ezzel párhuzamosan a Microsoft részesedéseinek növekedése a kérdéses időszakban. Az EFB a Microsoft által az árukapcsolás tárgyában objektív igazolhatóságot jelentő körülményként felhozott mindkét érvet elutasította. Egyfelől, a bizottsági döntés nem avatkozik bele a Microsoft integrált és állítottan - bár nem bizonyítottan - hatékonysági előnyökét is magában hordozó integrált üzleti modelljébe, hanem a WMP egyetemes jelenlétét firtatja, és a Microsoft egyoldalú, árukapcsolással megvalósított standardizációs törekvéseit találja jogsértőnek. A bíróság, anélkül, hogy részletesen kifejtené, azt sugallja, hogy a médialejátszó integrációjával járó előnyök egyébként kevesebb korlátozással, például a preferált médialejátszóknak az eszközgyártók általi integrálásával is elérhetőek. Másfelől, a Microsoft nem igazolta azt az állítását sem, hogy a WMP Windows operációs rendszerből történő elmozdításával az operációs rendszerben működési hibák, zavarok jelezhetők. Az EFB szerint a jogorvoslat arányos, hiszen továbbra sem tiltja, hogy a Windows-nak egy WMP-vel egyesített változata is forgalomba kerüljön, továbbá nem jelent semmilyen műszaki értelemben vett többletterhet a Microsoftra.

5. Az EFB ítélete a hozzáférés megtagadása kérdésében

A Bizottság az alapeljárásban úgy találta, hogy a Microsoft megtagadta az interoperabilitáshoz szükséges információk átadását a Sun részére, amely információk arra szolgálnak, hogy a versenytárs olyan munkacsoport szerveket tudjon kifejleszteni (konkrétan a

Solaris nevű rendszert), amelyek hibamentesen illeszkednek a Microsoft felhasználói számítógép - szerver viszonyokban, valamint szerver-szerver viszonyokban való kommunikációt irányító protokollokhoz, és ezáltal a piacon gazdaságilag életképes termékeké válhatnak. A Bizottság mindvégig hangsúlyozta, hogy a Microsoftnak csak a kommunikációs protokollok leírásait és nem magát a protokollokat tartalmazó műszaki dokumentációt kell hozzáférhetővé tennie a piacon. Ez tehát nem foglalja magában és nem is teszi megismerhetővé a forráskódokhoz való hozzáférést, mi több, a hozzáférés hasznosítási engedélyek útján ellenérték fejében is történhet, teljesen olyan módon, mintha a szellemi terméket önszántából hasznosítaná. A Bizottság döntésében kiemelte, hogy az ügy további sajátossága, hogy a kérdéses visszaéléses gyakorlat tulajdonképpen a Microsoft korábbi gyakorlatával és az iparági normával helyezkedik szembe, amikor is a hosszú ideig ingyenesen elérhető protokoll információkat már nem teszi hozzáférhetővé. A nyílt stratégia a vállalatnak onnantól nem áll érdekében, amikor már olyan kellő mértékű felhasználói bázist verbuvált a Windowsnak, amely megengedi, hogy egy zárt stratégiával - a hálózati hatás felhasználó-duzzasztó következményével - is tovább növekedjen. Bár nem találta egyértelműen bizonyítottnak a Microsoft szellemi tulajdoni védelemre való hivatkozását a protokollok szabadalmi, a specifikációk szerzői jogi védelme, illetve a know-how tekintetében, végülis nem bonyolódott ennek vizsgálatába, hanem inkább azzal a Microsoft számára legkedvezőbb helyzetet teremtő előfeltételezéssel élt, hogy a hivatkozott oltalmak fennállnak. Éppen ezért, a már említett *IMS Health* és *Magill* ügyekben a bírói gyakorlat által rögzített azon kivételes körülmények fennállásának vizsgálatára hagyatkozott, amelyek esetén egy erőfölényes vállalkozás szellemi tulajdoni értékkel bíró termékéhez való hozzáférés megtagadása visszaélésnek minősül a Római Szerződés 82. (b) cikke értelmében. A közösségi bíróságok ugyanis bár elismerik a szellemi tulajdonjogok létét és az általuk biztosított oltalmat, valamint azt is, hogy minden egyes vállalkozás szabad választása, hogy kivel lép üzleti kapcsolatba, a szellemi tulajdonjog nem adhat korlátlan felmentést a versenyjogi tilalmak alól, ezért meghatározott feltételek fennállta esetén a szolgáltatás visszautasítása ilyen esetekben is minősülhet visszaélésnek. Visszaélés történik, ha a szellemi alkotás tulajdonosa elzárkózik a harmadik féllel történő szerződéskötéstől és ezzel egyidejűleg az alábbi három feltétel teljesül: (1) ha a visszautasítás egy olyan terméket vagy szolgáltatást érint, amely nélkülözhetetlen a szomszédos piacon végzett tevékenységhez, (2) ha a visszautasítás olyan természetű, amely minden lehetséges verseny kizárásának kockázatával jár, továbbá (3) ha a visszautasítás megakadályozza olyan új termékek megjelenését a piacon, amelyekre fogyasztói igény lenne, és (4) és mindegyik objektív kimentési körülményt nem tud felhozni az eljárás alá vont. A Microsoft alapvetően három pilléren alapította védekezését. Egyrészt a Bizottság által felkarolt interoperabilitás fogalom helytelenségét hangoztatta, hiszen ez azt jelentené, hogy a versenytársi munkacsoport szerver operációs rendszereknek szinte minden vonatkozásban a Microsoft rendszerével azonos módon kellene működniük, ami tulajdonképpen egyet jelent a Microsoft rendszerek lemásolásával. Azzal érvelt továbbá, hogy a Bizottsági döntés nagymértékben korlátozza a Microsoft szellemi tulajdonához fűződő jogok szabad gyakorlását. Végül pedig úgy gondolja, hogy a hozzáférés megtagadása tekintetében kialakult esetjog fényében a Bizottság nem megfelelően állapította meg a visszaélés létét. Az EFB ítélete sorra vizsgálja az említett kivételes körülményeket, és valamennyi fennállósága tekintetében helybenhagyja a bizottsági érvelést, valamint röviden foglalkozik a Microsoft által előadott egyéb szempontokkal is.

A Bizottság az interoperabilitáshoz szükséges információkat úgy határozta meg mint „azon protokollok összességének a teljes és kimerítő leírásait, amelyek a Windows munkacsoport szerverekben megtalálhatóak és ezen szerverek nyilvántartási, nyomtatási és felhasználói, valamint csoportadminisztrációs funkcióinak ellátásához szükségesek”. Ebben a tekintetben az EFB szerint a Bizottság helyesen tett különbséget a protokollok leírásai és a protokollok átültetése között, és helyesen, csak az előbbi hozzáférhetővé tételét kívánta meg jogorvoslatként, ugyanis a protokollok leírásai absztrakt módon adják elő a számítógéprendszer két elemét összekötő interfészek által ellátott funkciókat, míg az átültetés már a konkrét protokollok megadását jelenti. Az interoperabilitás kapcsán a bíróság kifejtette, amely az ügy egyik sarokpontja, hogy a Microsoftnak tehát nem kell a szellemi tulajdonjog szempontjából érzékenynek tekinthető forráskódokat megadni, ezért megalapozatlan a Microsoft-nak azon félelme, hogy a versenytársak az adatok birtokában "klónozzák" az általa kifejlesztett operációs rendszert és funkcióit. Az EFB az interoperabilitás megkövetelt mértéke kapcsán leszögezte, hogy a Bizottság által használt interoperabilitás fogalom megfelel a 91/250 Irányelvben¹³ használt fogalommal, de mindenképpen azt a következő követelményt tartja szem előtt, hogy nem-Microsoft munkacsoport szerver operációs rendszerek is életképesek azaz eladhatók legyenek a piacon. Márpedig ha ez nem

¹³ 91/250/EEC számú tanácsi Irányelv a számítógépes programok jogi oltalmáról (OJ 1991 L 122 p.42).

lehetséges, akkor az a hatékony verseny akadályozására utal. Ezt az interoperabilitást kívánja lehetővé tenni a Bizottság által előírt kényszerengedély jogorvoslat is. Mielőtt a visszaélés konkrét tesztjére tért volna, az EFB megvizsgálta a Microsoft által sokszor hangoztatott azon érvet, hogy a kérdéses protokoll információk műszaki találmányok és ezért szellemi tulajdonjogi védelem alatt állnak. Meglátása szerint helyénvaló, hogy a Bizottság nem valószínűsítette, hogy a szóban forgó információk valóban szellemi tulajdonjogi oltalom tárgyai-e avagy sem. Ezzel együtt helyesen az ügy versenyjogi értékelését a legszigorúbb kritériumok alapján azaz úgy végezte el, hogy feltételezte az oltalmat.

7. A kivételes körülmények

A Bizottság szerint, bár teljesülnek a szellemi oltalomban részesülő tulajdonhoz való hozzáférés megtagadása esetére kialakított kivételes körülmények jelen ügyben, mégis azokat problémásnak tartotta, és ezzel együtt úgy vélte, hogy a teszt automatikus alkalmazása mellett figyelembe kell venni az egyes ügyek sajátosságait is. Ilyen sajátosságként emelte ki jelen ügyben a Microsoft szuper-dominanciáját, valamint magatartásának a szomszédos piacokra gyakorolt erős hatását. Az EFB a Bizottságnak erről az álláspontjáról nem ítélték egyértelműen, pusztán a konkrét esetjog felidézését követően annyit jegyzett meg, hogy az ügy sajátosságainak értékelésére elég lesz majd abban az esetben sort keríteni, amennyiben megállapítható, hogy a három vizsgálendő kivételes körülmény közül valamelyik hiányzik. Azaz, végső soron nem vetette el egyértelműen annak lehetőségét, hogy más, a korábbi esetjogban felállított tesztől eltérő körülmények esetén is fennállhat az erőfölényes vállalat kötelezettsége arra, hogy valamely szellemi termékét megossza versenytársaival. Ez azonban egy nagyon homályos és messzemenő feltételezés, amelyet konkrét ügy hiányában nem is érdemes boncolgatni. (1) Az interoperabilitáshoz szükséges kommunikációs protokoll információk nélkülözhetlensége tekintetében az EFB magáévá tette a Bizottsági vizsgálat menetét, amely először is az interoperabilitás megfelelő szintjét állítja fel - amely a fent ismertetett módon a piacon való életképességben került azonosításra -, majd azt értékeli, hogy a Microsoft által visszautasított információk nélkülözhetetlenek voltak-e ennek a szintnek az eléréséhez. A bíróság az alapeljárásban folytatott piacfelmérésekre támaszkodik, amelyek megerősítik, hogy az IT beszerzések során az operációs rendszerek közötti választásban az egyik legfontosabb szempont az interoperabilitás. Ezért az interoperabilitást az életképes piaci működéshez kell kötni, mert a rivális fejlesztők munkacsoport szerverei a Windows rendszerekkel való megfelelő együttműködés képességének hiányában gazdaságilag életképtelenek lennének - amely Windows operációs rendszerek virtuálisan valamennyi felhasználói gépen jelen vannak egy munkaszervezetben -, a Windows rendszerek belső felépítése tehát *“de facto”* standardként viselkedik a munkacsoport rendszerek viszonyában. Mindezen nem változtat az, hogy a versenytársak még nem tűntek el a piacról. (2) A Microsoft a teszt verseny kizárására vonatkozó elemének vizsgálatában kifogásolta a Bizottság indokolatlanul szűk munkacsoport szerver piac meghatározását, a versenytársak piaci részesedésének helytelen meghatározását, valamint összességében nem értett egyet azzal, hogy a verseny megszűnne ezen a piacon. Az EFB szerint a Bizottság komplex gazdasági elemzésen alapuló piacmeghatározása megfelelő. A Microsoft munkacsoport szerverek piacán fennálló erőfölénye vizsgálatakor - amely egyébként nem szükséges a visszaélés megállapíthatóságához - a Bizottság nem kizárólag a piaci részesedéseket vette figyelembe, hanem a hálózati hatásnak köszönhető belépési korlátokat is. Az EFB szerint a Bizottság nem tévedett, amikor arra a következtetésre jutott, hogy a hozzáférés megtagadása a *“verseny kizárásának kockázatával”* járhat, amely lényegében azonos és szabadon felcserélhető a korábbi esetjogban használt *“valamennyi verseny valószínű kizárásának”* terminológiájával¹⁴. A visszaélés megállapíthatóságához nem kell arra a következtetésre jutni, hogy a verseny tulajdonképpen már megszűnt, egy ilyen követelmény ugyanis a 82. cikkely keretében való fellépés lehetőségét meglehetősen beszűkítené, okafogyottá is tehetné. Az a tény, hogy a versenytársak kis mértékben még jelen vannak a piacon, önmagában nem igazolja a hatékony verseny meglétét, így ebben az esetben is megállapításra kerülhet, hogy a magatartás a hatékony verseny megszűnésének kockázatával jár. (3) Az új termék kritérium kapcsán az EFB kifejtette, hogy ennek a körülménynek a fennállását a 82. cikkely (b) szakasz alapján kell értékelni, amely rendelkezés azokat a visszaéléses gyakorlatokat tiltja, amelyek *“a fogyasztók kárára korlátozzák a termelést, forgalmazást, vagy a műszaki fejlődést”*¹⁵. Következésképpen az új termékkel való piacralépés akadályozásának kritériuma nem korlátozódik valamely konkrét új termékkel vagy szolgáltatással való tényleges megjelenésre, ahogy az a *Magill*

¹⁴ lsd. 1. lábjegyzet 456. bekezdés

¹⁵ lsd. 1. lábjegyzet 643. bekezdés

és *IMS Health* ügyekben felmerült, hanem jelentheti valamely iparág műszaki fejlődésének visszatartását is. Elgondolkodtató, hogy a kritérium ilyen értelmezése csak új és/vagy egyben jobb - műszaki fejlődést felmutató - termékek kifejlesztését mozdítja elő, ahogyan az is előfordulhat, hogy az új termékek ez az általánosabb megfogalmazás felé való elmozdulása inkább a bizonytalanságot növeli a jogalkalmazásban. Ennek megfelelően a bíróság is megállapíthatónak találta, hogy a Microsoft hozzáférés megtagadása tekintetében tanúsított magatartása a versenytársak innovációs lehetőségeit korlátozta. A kényszerengedély keretében elérhető és felhasználható protokoll információk ismeretében a jövőben lehetősége nyílik ezeknek a versenytársaknak életképes rivális munkacsoportszerver termékeket kifejleszteniük, amelyek nem a Microsoft termékek imitációit jelentik majd. A magatartás értékelésének alapjául szolgáló egyik legfontosabb dokumentum az a piacfelmérés, amely rávilágít arra, hogy a vásárlók szerint vannak olyan minőségi összetevők a versenytársi termékeknek, amelyek felülmúlják a Microsoft rendszerek ilyen tulajdonságait. A Microsoftnak az az állítása, miszerint az interoperabilitást biztosító protokollinformációk hozzáférhetővé tétele visszaveti őt saját innovációs tevékenységében irreleváns a visszaélés jogsértő jellegének értékelése szempontjából, ugyanis az eljárás a visszaélésnek a versenyre, és nem a Microsoft tevékenységére gyakorolt hatását van hivatott értékelni. (4) Végül, az objektív kimentés keretében az EFB nem fogadta el a Microsoft-nak a szellemi tulajdonjogi oltalomra, mint pusztán tényre való hivatkozását, ugyanis, ha ez igazolhatna egy visszaélést, akkor ebben az esetben a szellemi tulajdonjogok érintettsége esetén sohasem lehetne erőfölénnyel való visszaélés miatt eljárást indítani. Ez nem lehet a szellemi tulajdonjogi védelem célja. Másrészt azt is leszögezte, hogy adott információ vagy adat nem élvezhet magasabb védelmet annak függvényében, hogy az azt birtokló vállalkozás azt a saját üzleti titkának nyilvánítja. Egyébként is, ha az információ valóban nélkülözhetetlen akkor tulajdonképpen elkerülhetetlen, hogy az egyben ne bírjon nagy értékkel is, ettől azonban a versenyjogi mérce szintje nem változik. Az objektív igazolhatóság körében értékelte az EFB a döntésnek a Microsoft innovációs készségére gyakorolt, állítólagos negatív befolyását. Ezt az érvét a Microsoft semmilyen konkrétummal vagy elmélettel nem támasztotta alá, a Bizottság ellenben rámutatott arra, hogy a protokoll információk hozzáférhetővé tétele az iparágban gyakori, ezért nem ismert olyan indok, amely az innovációs készségnek negatív befolyásolását támasztaná alá.

7.2. A TRIPS Egyezmény megsértésére való hivatkozás

A Microsoft azt is előadta fellebbezésében, hogy a bizottsági döntés, illetve pontosabban az abban elrendelt hozzáféréscsökkenési kötelezettség ellentétes a WTO TRIPS Egyezményének 13. cikkével, ugyanis az túlterjeszkedik az Egyezmény által meghatározott szellemi tulajdoni korlátozásokon, amelyek csak speciális esetekben lennének alkalmazhatók. Az EFB ezt a védekezést eljárásjogi alapon kezelte és a Microsoft-nak a *Commission v. Germany* ügyre¹⁶ való hivatkozása tekintetében előadta, hogy azokban az esetekben kell a közösségi jog értelmezése során a kötelező erővel bíró nemzetközi megállapodásokra figyelemmel lenni, amikor az adott nemzetközi megállapodás a közösségi jog felett áll. A másodlagos közösségi jogforrásokra ez igaz, azonban az elsődleges jogforrások, mint például a Római Szerződés rendelkezései tekintetében nem alkalmazandó, azokat tehát nem kell a nemzetközi jogforrásokkal összhangban értelmezni.

6. Zárszó

Az ítéletet ért szakmai megjegyzések lényegében - és e tekintetben úgy tűnik, a nemzetközi kritikák híven tükrözik a hazai versenyjogi szakértők által felvetett problémákat is - két csoportba rendeződnek. Egyfelől, dacára annak, hogy az ügy a szellemi oltalom és a versenyjog területei közötti első igazán komoly konfliktust találja, az ítéletből hiányzik a jövőbeni határokat kijelölő jogi iránymutatás e tekintetben. Nem adja meg a választ - illetve az ezzel járó megnyugvást - a döntés többek között arra vonatkozóan, hogy meddig lehet a szellemi tulajdonjog által biztosított eszközökkel érdekeket érvényesíteni, és honnantól léphet be a versenyjog, mint a szellemi oltalom külső kontrollja. Másfelől, ahogy arra már a bevezetőben is utaltam, nem lehet elmenni szó nélkül amellest a tény mellett, hogy a bíróság teljesen formális jogalkalmazást követett, a közgazdasági hatások vizsgálatát teljes mértékben hanyagolta az ügyben, mi több, Neelie Kroes európai versenyügyi biztosasszony az ítélet utáni első győzelmi beszédében a piaci részesedések csökkentését fogalmazza meg elérendő célként¹⁷. Az ítélet kapcsán az amerikai és európai versenyjogi gyakorlat radikális eltávolodását jövendő kommentátoroknak látniuk kell, hogy az

¹⁶ Case C-61/94 *Bizottság v. Németország* [1996] ECR I-3989, 52. bekezdés.

ügynek az Atlanti-óceán mindkét partján bekövetkezett kimenetelében nincs alapvető különbség, a döntések időzítésétől eltekintve¹⁸. Előfordulhat azonban, hogy pont ez a 6 év és az erőfölényes vállalkozások hozzáférés adásra kötelezésének lehetőségét nagymértékben szűkítő 2005-ös *Trinko* döntés¹⁹ az, amelynek fényében ma már más megítélés alá esne az akkori Microsoft ügy. Erre utalhat, hogy a prokollinformációk közzétételének nemrégiben 20 állam és számos versenytárs által felvetett 2012-ig tartó meghosszabbítását az Igazságügyi Minisztérium már nem tartja szükségesnek²⁰.

¹⁷<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/07/539&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

¹⁸ Az eljárásnak úgyszintén tárgya volt, hogy az eljárás alá vont feltételezhetően versenykorlátozó megállapodásokat íratott alá a számítógépeket összeszerelő gyártókkal és forgalmazókkal (a továbbiakban eszközgyártók), akik a megállapodás alapján rá voltak kényszerítve arra, hogy az Internet Explorer böngészőt telepítsék a gépekre, sőt annak ikonját jelentessék meg a képernyőn. A versenytárs böngészők további ellehetetlenítésére szolgált az is, hogy a Microsoft vélhetően oly módon alakította át, illetve manipulálta a Windows operációs rendszer kommunikációs protokolljait, hogy az megnehezítette (például lelassította) a rivális szoftverek Internetről való letöltését. Ezt a vádat utóbb ejtették, azonban az előző kettő magatartás alapján az elsőfokon eljáró bíróság megállapította a Microsoft monopóliumát, illetve a Sherman Act 1. és 2. szakaszaiba ütköző monopolizációs szándékát a személyi számítógép operációs rendszereinek piacán, és ennek orvoslására a Microsoft feldarabolását írta elő, amelyben tehát elkülönültek volna az operációs rendszerhez és az egyéb szoftvertermékekhez kapcsolódó tevékenységi körök és üzletágak.

¹⁹ *Verizon v. Trinko*, No. 02-682, 2004. január 13-án

²⁰<http://www.pcworld.com/article/id,139509-c,microsoftantitrustcase/article.html>